

— φριχτὸν γὰρ ἰδῆς! Εἰς τὸν ἄβαθμα τὰ ἐκόλλησε· τὰ ἔωνει μὲ σωρὸς ἄμμος τὸν ἔνα τους μὲ τὸν πιστὸν Ὁρόντη καὶ τοὺς Δυκίους· ἐκεῖ ἀπροστάτη μάτια τοῦ Αἰγαίου πελώριο κύμα ἐχτυπήσεν ἀπὸ τὴν πηγὴν πρόμην· ὁ πλοιαρχὸς ἐτινάχτηκε· μὲ τὸ κεφάλι πέφτει ἀγάσκελα, καὶ ἡ τρικυμιὰ τὸ πλοῖο τὸ παραδέγνει ἐδῶ· καὶ ἐκεῖ, καὶ τὸ ροφῆ μὲ δρμῆ ὁ καταποτῆρας. Εἰς τὸ μεγάλο βάραθρον δλίγοι κολυμποῦντες καὶ τὸ ἄρματα, τοῦ καραβιοῦ τὸν ἔνα, εἰς θησαυροὺς τοὺς, καὶ τῷρα πιὰ ἡ κακοκαιρία γινάει καὶ τὸ καράβι

καὶ τὸ Ιλιονέως τὸν ἴσχυρὸν καὶ τὸν ἀνδρείου τοῦ Αχαΐτη καὶ τὸν Ἀβίθα καὶ τὸν γέροντα τοῦ Ἀλήτη· ἀνοίξαν πλέον δῆλοι οἱ ἄρμοι καὶ ἀπὸ τῆς πλευρῆς δρμῆ 'εστολα τὰ πλοῖα δὲ λέθριος κατακλυσμὸς ἀπὸ τὰ σκαστὰ μαδέρια.

Μεταρρυτικής Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

1. Ο Αἴων. 2. Μετηγέζθη καὶ εἰς τὴν μειάφρωσιν δὲ ἀναγρυπτική μιδέ τοῦ γράμματος ζ, δεῖται; ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον.

Ο ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΕΩΣ*)

Ἐνῷ δ' οὗτῳ ἀκμάζει ἐν τῇ νήσῳ ὁ μοναχισμὸς ἐγγὺς καὶ αὐτῆς τῆς Παλαιοπόλεως ἀκόμη, οὐδόλως ἀπορον δέοντα νὰ θεροῦθῇ, δῆται καὶ ὁ Ναὸς οὗτος θὰ εἰλέ μεταβλητῇ εἰς μονήν. Ἐπὶ πλέον εἶναι γνωστόν, δῆται κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ Βυζαντίου ἀκμάζει ὁ μοναχισμὸς ἐν γένει ἐξακολουθῶν καὶ μετὰ τὴν ἄλλωσιν ἰδρυθέντων παμπόλλων μοναστηρίων ἐν "Αθῷ, καὶ Μετεώροις, ἐν Ἡπείρῳ, Κρήτῃ καὶ Μυστῷ καὶ Ἐπτανήσῳ. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Βασιλευούσης οὐ μόνον πολλοὶ κατέφυγον τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ τοιοῦτοι θὰ κατέφυγον μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐλευθέραν ταύτην Κέρκυραν, σκορπισθέντες ἀνὰ τὰ Κερκυραϊκά μοναστήρια. Ἐπόμενον λοιπὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην νὰ κατέφυγον καὶ τινες τῶν μοναχῶν ἐκείνων. "Οπωδήποτε καὶ ἀν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα φαινεται, δῆται κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰώνα (1500—1537) ὑπῆρχαν μοναχοί τινες ἐν τῇ Παναγίᾳ τῆς Παλαιοπόλεως, οἵ διοποῖ καὶ κατέλειπον ταύτην. "Ο Αγρόεας Μάρμορας, ὁ διοποῖ διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, ὡς σύγχρονος εἶναι μία τῶν καλλιστῶν πιρῶν, ἀναφέρει ἵκανά περὶ τοῦ γεγονότος τούτου ἐν τοῖς περὶ Αὐγούστινον Κανάλη ὑπὸ αὐτοῦ λεγομένοις. Φαίνεται δῆται ὁ φοβερὸς τρόμος ὃν ἐνεποίησαν οἱ ἐπὶ Σουλεϊμάν Τούρκοι (1537) ἥναγκασε τοὺς αὐτόθι ὑπάρχοντας μοναχοὺς νὰ καταλίπωσι τὴν μονὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ τραπῶσι πρὸς τὸ φρούριον φεύγοντες τὴν ἀγρίαν ἐγείνην τῶν δρόμων τοῦ Σουλεϊμάν λεηλασίαν καὶ σφαγὴν. Εν ἔτει 1604 ἵκανά ἔτη βραδύτερον μετὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην διοικητὴς τῆς νήσου Αὐγούστινος Κανάλης, χρηστὸς καὶ ἀγαθός, πολλὰ πράξας χάριν τῆς νήσου, ἀφοῦ πρότερον ἐκτισε μικρὰν ἐκκλησίαν ἐν τῷ φρούρῳ (1603) ἐσκέφθη τὸ ἐπίοντες ν' ἀνακαίνιση τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν μονὴν τῆς Παλαιοπόλεως ἐπιδιορθῶν τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπενεγχθεῖσας καταστροφάς. Ἐπεσκεύασε τὰ κελλία, ἀτινα πρότερον κατεῖχον ἔλληνες μοναχοὶ καὶ ἀπέδωκε ταῦτα τοῖς μοναχοῖς οἵ διοποῖ είχον καταλείπει αὐτά. Ἰδού τὸ ἀκριβῶς λέγει ὁ Μάρμορας: «Μή ἀρκούμενος εἰς δοα ἐπράξεν ἐν τῷ Παλαιῷ Φρούρῳ, ἐσκέφθη ν' ἀνακαίνιση τὴν ἐν Παλαιοπόλει ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας· ἐπεσκεύασε δὲ τὰ κελλία, ἀπερ κατεῖχον οἱ ἔλληνες μοναχοί, τοῦ δημοσίου ἐκχωρήσαντος αὐτοῖς ταῦτα δῆται οἱ Τούρκοι ὑπὸ τῶν Σουλεϊμάν κατέστρεψαν τὴν νήσον καὶ ὑπερρέωσαν τὸν Ἀδάμη καὶ τοὺς κληρικοὺς οἵτινες κατέφουν αὐτά ἐκ φόβου νὰ τὰ ἐγκαταλείψω-

σιν.» Εἰναι δὲληθὲς δῆται τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Μάρμορα εἰνε δὲλίγον συγκεχυμένον. Ἀλλ' ἐν τούτοις φαίνεται δῆται ἔλληνες μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ κατεῖχον τοῦτο. Τίς δ' ὁ ἐνταῦθα μητριονεύμενος Ἀδάμη δὲν γνωρίζομεν. "Ισως ἀλλοι παλαιότεροι νὰ ἐγγράψοιν τι ἡ ἐπὶ τέλους ἐν τοῖς Ἀρχείοις νὰ ἐπάρχωσι συναρπῆ ἔγγραφα. Τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον δῆται τὸ 1604 ἐπεισκεύασθη ἡ μονὴ ὑπὸ τοῦ καλοῦ τούτου Κανάλη. "Ισως τότε νὰ ἐπηγέζθησαν καὶ σπουδαῖαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεταρρυθμίσεις, ίσως νὰ ἐδιορθώθησαν καὶ οἱ τοῖχοι, ίσως τότε καὶ νὰ ἀνηγέρθησαν αἱ εἰκονοθήκαι εἰνε δῆδη ἀλταρίων. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον καὶ δὲ δρώμενος νῦν λέων τῆς Βενετίας ὑπεράνω τοῦ ἐπιστυλίου νὰ ἐνετοιχίσθη τότε ἐπιχρισθέντος καὶ ἀσβεστωθέντος τοῦ γαοῦ ἄμα, διότι φαίνεται δῆται ἡ ἐπιχριστηρία τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν εἶναι οὐγχονος πρὸς τὴν τοῦ λεόντος τοῦ ὑπερθύρου. "Εκτοτε φαίνεται δῆται ἡ κημασεν ἡ μονὴ καὶ ἡ ἐκκλησία αὕτη ἀφιερωθέντων πολλῶν ἀφιερωμάτων αὐτῇ, ἱδικά ἀκινήτου περιουσίας, διότι βραδύτερον μονάζουσιν ἐπιφανεῖς λόγιοι κληρικοί, καὶ κτίματα φέρονται τῆς μινῆς δημευθέντα κατὰ τὸν 16^ο αἰώνα ἐπὶ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων. "Εξήκοντα ἔτη βραδύτερον μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κανάλη ἀνακαίνισην (1664), ενρίσκομεν ἐνταῦθα τὸν σπουδαῖον Κρῆτα λόγιον Γεράσιμον Βλάζον μονάζοντα ἐν τινι κελλίῳ. "Ην δὲ ὁ Βλάζος οὗτος σποιδάτος κληρικὸς τῆς ἐποχῆς του χρηματίσας πρότερον διδάκτορας τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἐλληνικοῦ σχολείου (1658-61). Περὶ τὸ 1663-64, ενρίσκομεν αὐτὸν μονάζοντα ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Παλαιοπόλει ταύτῃ ἐλθόντα πιθανῶς περὶ τὸ 1661 μετὰ τὴν ἐν τῇ Βενετίᾳ φυγήν. Κατὰ τὸ 1664 ἐπεικέφθησαν τούτοις ἐν τῇ μονῇ οἱ περιηγηταὶ Spon καὶ Wehler μητριονεύσαντες τῶν ἵτε συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς σπουδαίας βιβλιοθήκης, ἡ δοπία δυστυχῶς ἐσκορπίσθη. Περὶ αὐτῆς πολλὰ κειμένων φαίνεται, δημοσίευσαν ὁ Μουσιοξύδης δῆται εἰλέ πολλά κειμένων ἀφιερωμάτων ὁ Φρειδερίκος Βορομαῖος νὰ λάβῃ ἐκ τῆς ἐνταῦθα μονῆς καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἀμβροσιακὴν βιβλιοθήκην εἰς ἥη καὶ σώζονται. (Συγγράμματα αὐτοῦ βιλέπε Χιώτη 338 ἡτοι Θησαυρὸν Ἐλληνικὸν τετράγλωσσον ἐπιγραφόμενον «Θησαυρὸς τῆς ἐγκυλοπαιδικῆς Βάσεως» 1639—Αρμονίαν τῶν ὄντων—Φιλοσοφ. Θεολογικά μαθήματα—Λόγοις—Σχολαστικά ζητήματα κ.λπ.). "Εν τούτοις δὲ τοὺς εἰπολιγος οἴτοις Κρῆτες δὲν κατέμεινεν ἐπὶ πολὺ εἰς Παλαιόπολιν, διότι ἐκλεγεῖς ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας

*) 1 έλος.

έφυγεν έντεῦθεν μὴ καταλιπὼν τὴν μονὴν ἔρημων. Ἀφῆκε διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἴδιον ἀνεψιὸν Ἀρσένιον Καλούδην λόγιον καὶ τοῦτον Κρήτη ἐφημέριον ὅντα πρότερον τοῦ ναοῦ Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου. Διετέ λεσε καὶ οὗτος ἐνώπιον καθηγητῆς τοῦ Κουτουνιανοῦ φροντιστηρίου (1553—1561) ὃν καὶ δεινὸς ἱεροκῆρυξ. Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἐγένετο ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῶν Ἅγιων ἔγγυς τῆς Παλαιοπόλεως παρὰ τὸν ἀνεμόμυλον. Μετὰ δὲ τὴν ἀναζώρησιν τοῦ θείου αὐτοῦ Βλάχουν ἥλθε εἰς Παλαιόπολιν καὶ ἐγένετο ἡγούμενος ταύτης. Τοῦτον καθάρισεν οἱ Σρόπ καὶ Wehler (Σπόν—Βέλερ) μηνυμονεύσαντες καὶ τῆς ὕσσαντος πλουσίας βιβλιοθήκης αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐν Παλαιοπόλει αὐτοῦ διαμονὴν ἐπέφερε καὶ βελτιώσεις καὶ ἀνακαυΐσμον, ἀνεγέρθης καὶ κελλίον νέον ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

Ἀρσένιος ἱερὸς Καλούδης κοῆς
αἵσια φίξων
μητρὶ Θεοῦ Μαρίᾳ ἥρατο
τόνδε δόμον. ΑΧΠ. 1)

Τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην καθ' ἦν ὁ ἵερεὺς Καλούδης προϊστάτο τῆς μονῆς φαίνεται ὅτι αὕτη ἡκμαζε διότι τῆς ἐποχῆς ταύτης φέρονται καὶ τάφοι ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἑτῶν (ΑΧΟΔ) 1674 καὶ 1671, οὔτινες εἰσὶ καὶ οἱ παλαιότεροι τῶν γεννημένων μετά τινος ἄλλου ἀχρονολογήτου φέροντος Βενετικὸν οἰκόσηπιον. Τῆς ἐποχῆς ἵσως ταύτης εἰσὶ καὶ τινες τῶν κοσμήσεων τοῦ ναοῦ αἵτινες ἀσφαλῶς εἰσὶ προγενέστεραι τοῦ 1716 ἔτους, καθ' ὃ ἐγένετο ἡ δευτέρα μεγάλη πολιορκία τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, σωθεῖσθαι διὰ τῆς ἀνδρείας τοῦ Σαλεμπιούργου καὶ τῇ βιομηίᾳ τοῦ Ἅγιου ὃς πιστεύεται. "Οτι αἱ κοσμήσεις αὗται εἰσὶ προγενέστεραι τοῦ 1716 ἔχομεν δείγματα τρανὰ τῆς βαρβαρότητος τῶν Τούρκων ποιηθέντα ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν διὰ τῶν λογχισμῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐκκλησία κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὑπέστη ἰκανάς καταστροφάς ἀπολέσασα πολλὰ ἐκ τοῦ προτέρου κόσμου αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ κτήματα ἰκανά, τὰ δόποια βραδύτερον ἐδημεύθησαν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων ἡ ἐκκλησία αὕτη ὑπέστη δεινὸν πλῆγμα ἀφαιρεθεὶσῶν τῶν πατρωνεῖῶν (*jus patroniali*) αὐτῆς μετ' ἐκείνων τοῦ Ἅγ. Ἰωάννου τῶν Μωραϊτῶν καθὼς ἀναφέρεται ἐν τινὶ ἐγγράφῳ (Ἐγγραφὸν 19ον τῆς 28 Ὁκτωβρίου 1797 πρὸβλ. Θεοτόκη σελ. 230 Τομ. Β. Δημοκρατούμενοι ήλλοι) σωζομένῳ ἐπὶ τῷ ἀρχείῳ Κερκύρας. Φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἡρκέσθησαν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετέβαλον τὸν ναὸν εἰς ἀχροῦν συστρεύσαντες ἐν αὐτῷ πλήθη ἀχρόνων. Ἐπιδεικνύονται ἀκόμη ἐν τῇ ἔνδινῃ στέγῃ τοῦ ναοῦ λείψανα τροχαλιῶν καὶ τεμάχια χονδρῶν σχοινίων, δι' ὧν ἀνύψουν τὰ δέματα τοῦ ἀχροῦν. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Γάλλων φαίνεται ὅτι ἐδιορθώθη ἐκ τῶν ἐνόντων περὶ τὸ 1800—1801 ὁ ναὸς οὗτος, ἀλλ' ἀνευ πλέον σοβαρᾶς φροντίδος, διότι

1) (1860). Κατὰ τὸν χρόνον γενικῶς τοιούτων (1600—1680) φαίνεται ὅτι ἀγωνοδομήθη καὶ τὸ μέγα κωδωνοστάσιον περικλείον τὸν χῶρον τῆς εἰσόδου τῆς μονῆς εἰς ἦν εἰσήρχοντο διὰ τῆς θύρας τοῦ κωδωνοστάσιον. Τὰ δὲ κελλία ἀτινα δὲν ὑφίστανται γενγκιμνισθέντα, εὑρίσκοντο εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ ναοῦ ἐντὸς τοῦ περιβόλου.

ἔπαντες γὰρ ἀνήκῃ εἰς τὴν πόλιν ἢ] εἰς τινὰ ἀδελφότητα μεταβιβασθεῖσα εἰς τὴν οἰκογένειαν Πιέρηδων. Τῷ δὲ κατὸ τὸ 1798 δι' ἐγγράφου ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου (Ἐγγραφ. 115 πρβλ. Βούλγαρη σελ. 229) ὁ ναυαρχὸς Breyς κρίνων ὅτι ἡ νησίς τοῦ Βίδου (Δελνίδο) ἦν οἱ Γάλλοι μετωνόμασαν εἰς τὴν ησην τῆς εἰρήτης (le de la paix) ἵνα κατάλληλον ἀμυντικὸν ἔρεισμα ἀφίρεσε τούτην ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τῶν Πιέρηδων δοὺς αὐτοῖς ἀνταλλάγματά τινα ἐν εἰς; καὶ τὸν ναὸν τούτον τῆς Παλαιοπόλεως στερηθέντα πρότερον τῶν πατρωνεῖῶν αὐτοῦ. "Ισως δ' ὁ ναὸς οὗτος τῆς Παλαιοπόλεως ἐδόθη αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ ἐτέρου ἐν τῇ γησίδι τοῦ Βίδου τοῦ ἐπ' ὄνταμα τοῦ Ἅγ. Στεφάνου τοῦ θεωρούμενου παλαιοτάτου, ὁ ὅποιος φύνεται ἐκρημίσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἀνήκε δὲ πρότερον ὁ μικρὸς ναὸς καὶ ἡ νῆσος Βίδος (Πτυχία) ὡς ἴδιαιησία τῆς οἰκογενείας Κόρνερ μεταβιβασθεῖς δι' ἐμφυτεύσεως, τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Πιέρηδων. "Ἡν δ' οὗτος κατάφυτος ἐξ ἐλειών καὶ κατάσκιος ἐν τῶν κέντρον τῆς θερινῆς τῶν Κερκυραίων ἀναφυχῆς. Τὰς εἰκόνας δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου τοῦ Ἅγ. Στεφάνου φυλάττει, ὡς γράφεται, ἡ οἰκογένεια Πιέρηδων εἰς τὸ ἐν Κουραμάδες παρεκκλήσιον αὐτῆς. Τῆς Παλαιοπόλεως ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν ἐσώμησαν πολλὰ ἱερά ἀντικείμενα οὐδὲ καὶ εἰκόνες, ἐκτὸς τοιχογραφιῶν τινῶν. Ἐν τοιάντη δὲ ἀθλίᾳ μαρφῆ φεύγονται σήμερον ὅπως παρελήφθη ὑπὸ τῶν Πιέρηδων ἐκτός τινων βελτιώσεων ἀσημάντων, ἐπενεχθεισῶν ὑπὸ Βενεδίκτου Πιέροη (1801). Δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἐγκαταλειμένη οὖσα, οὐδὲν σήμερον σώζεται ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς εἰμὶ ἐλάχιστα τοιχομικά μέρη. Πλὴν συγκεντροῦ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν κατοίκων τῆς νήσου, οἱ ὅποιοι ἐν τοῖς ἐρειποῖς τούτοις διαβλέπουσι τὴν ἀρχαίαν ιστορίαν αὐτῶν καὶ τὴν εὐέρβειαν τῶν προγόνων, διαφυλάττοντες ἐπιμελῶς καὶ μεταδιδούσεις εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς τῶν ἐκ παραδόσεως σωθέντα θρύλων περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἑπογείοις αὐτοῦ εὑρισκομένου ναοῦ τῆς Κερκύρας καὶ τοῦ τάφου αὐτῆς τῆς πρώτης βασιλίδος καὶ ἀγίας αὐτῶν!").

Ν. Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ «ΣΠΑΣΜΕΝΑ ΜΑΡΜΑΡΑ»

"Ἄν μὲ πληγώσῃ ἔνας ἀδιάφορος
ποῦ νοιώθει τὴν παρδιά μου ξένη,
θὰ τὸν πληγώω μὲ τὸ μῖσός μου
κι' δ πόνος μου θὰ ξεθυμαίνη.

Μ' ἀν μὲ πληγώσῃ ἔνας π' ἀγάπησα
καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὸν μισήσω,
θὰ μέργυ ἀγιάτρευτος δ πόνος μου,
ἀγιάτρευτος δόσο κι' ἀν ζήσω.

ΙΩ. ΙΟΛΕΜΗΣ

1) Υπάρχει καὶ νῦν ἔτι ὁ θρύλος ὅτι εἰς τὸ βάθος τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε κατακόλιθη εἰς ἦν κατήρχοντο διὰ κλίμακος, μέσῳ καταπατῆς. Καὶ ίστορία μάλιστα θρύλλική καὶ ὅλα πάμπολλα λέγονται περὶ τῶν ὑπογείων γενικῶν βασιλικῶν οἰκήσεων. Περὶ αὐτῶν σχετικὰ ἀγαφέροιτεν ἐν τῇ ἐριμηνείᾳ τῆς οἰκοδομικῆς τοῦ ναοῦ (Β' μέρος, τετρακόντα).